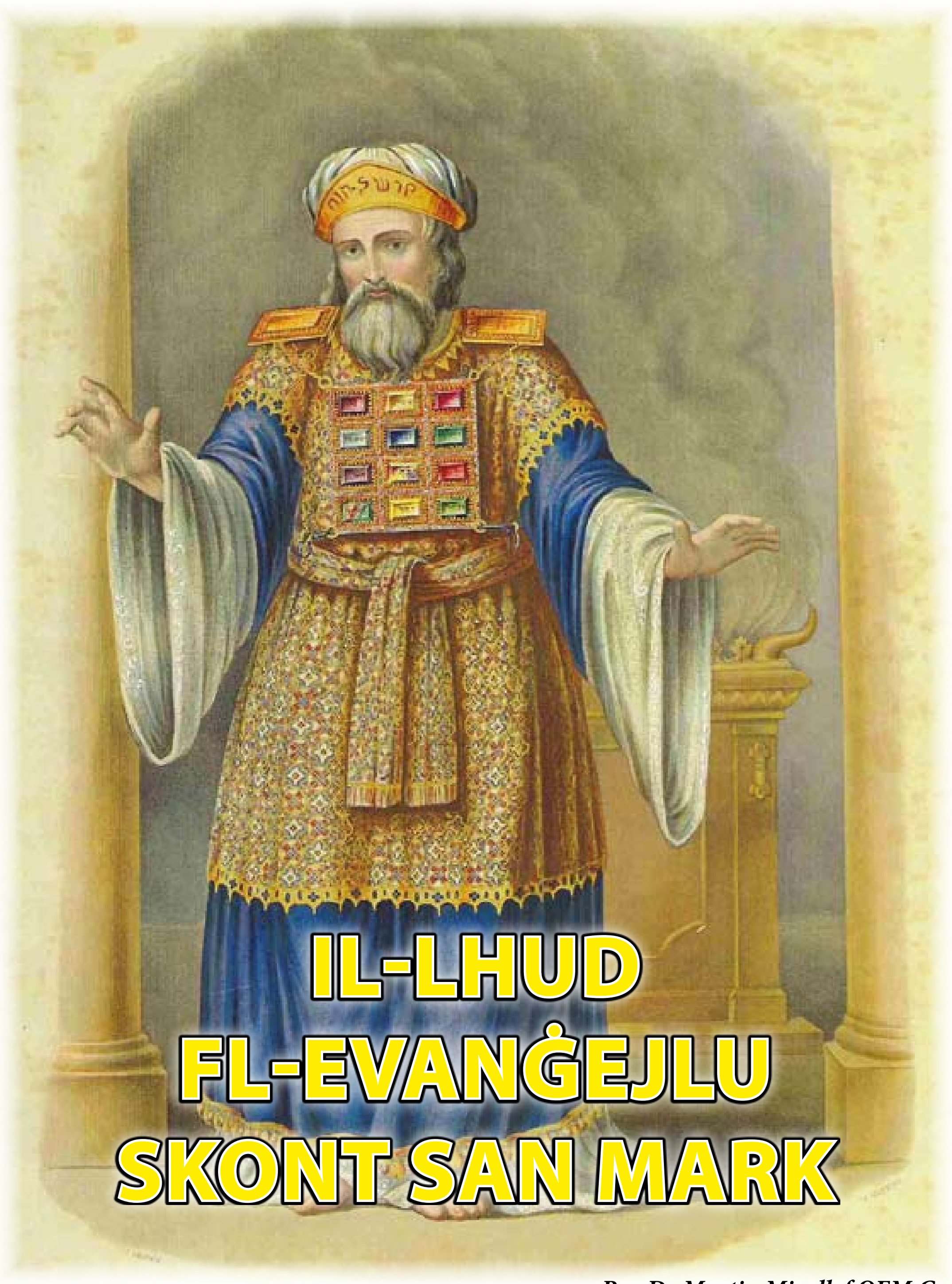

IL-LHUD FL-EVANĠEJLU SKONT SAN MARK

Rev Dr Martin Micallef OFM Cap

Kważi l-istudjużi kollha tat-Testment il-Ġdid jaqblu li l-Evanġelju skont San Mark huwa l-ewwel Evanġelju li ġie miktub u li aktar tard intuża minn San Mattew u minn San Luqa. F'dan l-artiklu ser nippruvaw neżaminaw fil-qosor l-identità u r-rwol tal-gruppi li jissemmew fin-narrattiva ta' San Mark, speċjalment dawk li huma ppreżentati li huma kontra Ġesù.

Fuq il-bażi ta' din l-analiżi nippruvaw nikkonkludu jekk l-Evanġelju skont San Mark għandux traċċi ta'anti-semitiżmu jew ta' anti-Ġudaiżmu.

Id-Dixxipli

In-narrattiva tal-Evanġelju skont San Mark tikkonsisti f'numru ta' karattri li jissemmew, xi wħud b'isimhom u oħrajn jibqgħu bla isem, xi wħud jissemmew b'mod individwali u oħrajn bħala grupp ta' persuni.[1] Mill-mod kif dawn il-karattri jaħsbu jew jitkellmu ma' Ġesù, l-Evanġelista jistieden lill-qarrejja sabiex iwieġbu b'mod pożittiv jew negattiv għar-rwol tagħhom fl-istorja li jirrakkonta. Dan ifisser li l-istudju tal-karattri jipprovdilna mezz ta' kif nistgħu b'xi mod naslu għall-preġudizzji tal-awtur tal-Evanġelju permezz ta' dak li jgħidilna fuqhom jew bil-mod kif jippreżentahom.

Wara Ġesù, id-dixxipli huma l-aktar karattri prominenti fl-istorja ta' Marku. Il-prominenza tagħhom toħroġ tajjeb permezz tal-istruttura tan-narrattiva.[2] L-istampa tad-dixxipli f'Marku hija waħda komplessa. Min-naħa, id-dixxipli, speċjalment it-Tnax, huma dawk li jwieġbu għas-sejħa ta' Ġesù biex jimxu warajh. Huma għandhom il-privileġġ li jkunu fil-kumpanija ta' Ġesù (Mk 3,14), li jirċievu tagħlim speċjali (4,13-20), u li jaqsmu fil-ministeru ta' Ġesù (6,7-13). F'kuntrast mal-'folla' huma jafu min hu Ġesù (8,27-29), id-dixxipli, iżda, spiss juru li ma jifhmux lil Ġesù (ara 4,13; 6,52). Xi drabi saħansitra huma msejħin bi kliem li jintuża għall-għedewwa ta' Ġesù: huma "moħħhom magħluq" (6,52), "għomja" huma "torox" (8,18) u "nies bla fidi" (9,19). Pietru jiġi msejjaħ "xitan" (8,33). B'danakollu, iżda, m'hemm l-ebda ħjiel ta' anti-Ġudaiżmu fil-mod kif San Mark jitratta lid-dixxipli.

Il-Folla

It-tieni grupp distint mid-dixxipli f'Marku hija "l-folla."[3] Bl-eċċezzjoni ta' meta Ġesù kien ifittex li jevita l-folla (1,35-39), Ġesù kien spiss jgħallem (2,13) u jwettaq mirakli (3,7-12) fil-preżenza tagħhom. Il-folla, għalkemm mhux bilfors magħmula mill-istess persuni, tidher għall-aħħar darba f'15,8-15. Iżda hawn għall-ewwel darba tieħu r-rwol ta' antagoniżmu għal Ġesù billi titlob il-ħelsien ta' Barabba filwaqt li tgħajjat biex Ġesù "is-Sultan tal-Lhud" jiġi msallab (15,11-14).

Minħabba li l-kuntest hawnhekk, bħal f'ħafna xeni oħra jissuġġerixxi li l-folla hija magħmula mil-Lhud aktar milli minn persuni pagani, wieħed jista' jasal għall-konklużjoni ta' anti-Ġudaiżmu. Zgur li matul l-istorja tal-Kristjaneżmu l-Lhud ġew akkużati li qatlu lil Ġesù, imma t-test ta' San Mark iqiegħed ir-responsabbilità fuq l-azzjonijiet tal-folla, b'mod espliċitu fuq il-qassisin il-kbar (15,11) li l-kompliċità tagħhom hija waħda kbira fil-mewt ta' Ġesù. Minħabba f'hekk, mhux faċli li twaħħal fil-folla biex tasal għall-konklużjoni li l-Evanġelju skont San Mark juri sentimenti ta' anti-Ġudaiżmu.

Il-Lhud

"Il-Lhud" hija kelma li tissemma daqs sitt darbiet f'Marku, ħames darbiet fit-titlu "Is-Sultan tal-Lhud" (15,2.9.12.18.26), titlu li kif wieħed jistenna, insibuh fuq xufftejn persuni li mhumiex Lhud. "Is-Sultan ta' Iżrael" imbagħad jintuża mil-Lhud f'15,32 meta l-Qassisin il-Kbar, flimkien mal-kittieba, jgħajru lil Ġesù: "Ħa jinżel issa l-Messija, is-Sultan ta' Iżrael, minn fuq is-salib biex aħna naraw u nemmnu!"

F'7,3 l-Evanġelista jipprovdi kumment biex jispjega lill-qarrejja tiegħu kif: "Il-Fariżej, u l-Lhud kollha, biex iħarsu t-tradizzjoni ta' missirijiethom, ma jmissux ikel qabel ma jkunu ħaslu idejhom sewwa." Minkejja l-kuntest ta' kwestjonijiet fuq il-liġijiet ritwali tal-Lhud f'7,1-23, nistgħu ngħidu li l-użu ta' "il-Lhud kollha" hawnhekk, bħal dik ta' "Sultan tal-Lhud" hija espressjoni newtrali u ma tirriflettix xi ħjiel ta' anti-Ġudaiżmu.[4]

Il-Partiti Reliġjuzi Lhud

Stampa totalment differenti toħroġ, iżda, meta l-attenzjoni tagħna taqa' fuq il-gruppi l-oħra li jissemmew f'Marku: il-kittieba, il-Fariżej, il-Qassisin il-Kbar, ix-Xjuħ, l-Erodjani, is-Sadduċej, u s-Sanedrin. Sebgħa b'kollox. Dawn il-gruppi li huma pjuttost numerużi f'Marku, kellhom il-mod tagħhom kif jinfluwenzaw il-ħajja tal-Lhud l-oħra ta' żmienhom.[5]

IL-KITTIEBA nsibuhom ta' spiss f'Marku, kważi d-doppju li jissemmew il-Fariżej, jiġifieri, madwar 21 darba. Huma jidhru wkoll ma' gruppi oħra. Bl-eċċezzjoni tal-istorja ta' "wieħed mill-kittieba" li Ġesù jgħidlu: "m'intix 'il bogħod mis-Saltna ta' Alla" (12,34), ir-referenzi kollha għall-"kittieba" huma bħala grupp u Marku jqegħedhom f'dawl negattiv bħala l-antagonisti ta' Ġesù. Hekk, per eżempju, it-tagħlim ta' Ġesù huwa ppreżentat f'kuntrast ma' dak tagħhom (1,22; 9,11-13). Huma jeħduha ma' Ġesù fuq is-setgħa tiegħu li jaħfer id-dnubiet (2,6-7) u fuq l-eżorċiżmi (3,22; 9,14). Fuq kollox, f'rabta mal-Qassisin il-Kbar u l-membri tas-Sanedrin, huma għandhom rwol attiv fl-arrest, fil-proċess u fil-mewt ta' Ġesù (11,18.27; 14,1 eċċ). Fuq kollox, Ġesù jwissi lin-nies: "Ifttħu għajnejkom mill-kittieba, li jħobbu jduru mat-toroq bi lbiesi twal, jixtiequ min isellmilhom fil-pjazez ..." (12,38-40).[6]

IL-FARIŻEJ ukoll jidhru ta' spiss f'Marku bħala l-antagonisti ta' Ġesù. Huma jissemmew madwar 12-il darba, weħidhom jew ma' gruppi oħra. L-ebda referenza ma tippreżentahom f'dawl tajjeb. Ħafna drabi huma jeħduha kontra Ġesù fuq kwestjonijiet dwar il-ħarsien tal-Liġi, speċjalment il-ħarsien tal-Jum tas-Sibt, fuq liġijiet ritwali u fuq id-divorzju. Ġesù jsejħilhom "nies ta' wiċċ b'ieħor" (7,6) u jirrifjuta t-talba tagħhom li jwettaq sinjal fi 8,11-12, filwaqt li jwissi lid-dixxipli kontra "ħmira tal-Fariżej" (8,15). B'danakollu, f'dan l-Evanġelju, il-Fariżej *per se* ma għandhom l-ebda rwol fil-qtil ta' Ġesù. Huma ma jissemmewx fit-tħabbiriet tal-passjoni ta' Ġesù u ma jidhrux fir-rakkonti tal-passjoni.[7]

IL-QASSISIN IL-KBAR. Dawn jissemmew aktar spiss mill-Fariżej, 14-il darba b'kollox. Huma jidhru weħidhom, jew ma' gruppi oħra, għalkemm ma jissemmewx fil-bidu tan-narrattiva iżda lejn l-aħħar, meta Ġesù jasal Ġerusalemm. Huma jippjanaw mal-kittieba kif se joqtlu lil Ġesù (11,18; 14,1), u kif flimkien ma' Ġuda kellhom jaqbdu lil Ġesù. Huma jaħdmu mal-kittieba u x-xjuħ biex jistaqsu lil Ġesù (11,27) u biex jarrestaw lil Ġesù (14,43). Bħala membri tal-Sinedriju, huma jinterrogaw lil Ġesù filwaqt li jakkużawh (14,53.55) sakemm jgħadduh lil Pilatu (15,1). Huma jħabirku sabiex Pilatu jasal biex jagħti sentenza tal-mewt lil Ġesù (15,13). Fl-aħħar huma jingħaqdu mal-kittieba fit-tgħajjir taħt is-salib ta' Ġesù (15,31).

Fil-fatt, fl-Evanġelju skont San Mark, il-qassisin il-kbar huma l-uniku grupp Lhudi, assistit mill-kittieba, li jidhru b'mod dirett responsabbli mill-mewt ta' Ġesù. B'danakollu la n-narratur u lanqas Ġesù ma jagħmel l-ebda kumment ta' evalwazzjoni fuqhom jew fuq l-imġiba tagħhom. Il-karattru tagħhom jiġi żviluppat biss bil-kompliċità tagħhom fil-mewt ta' Ġesù.[8]

IX-XJUĦ jidhru biss f'rabta mal-qassisin il-kbar u l-kittieba għal 5 darbiet. Dawn huma membri oħrajn tas-Sinedriju. Huma wkoll jistaqsu (11,27), jarrestaw (14,43), jinterrogaw (14,53), u jgħaddu lil Ġesù lil Pilatu (15,1).[9]

Iż-żewġ gruppi l-oħra, jissemmew biss b'mod qasir. L-ewwel, l-ERODJANI li jingħaqdu mal-Fariżej f'żewġ okkażjonijiet (3,6; 12,13). L-Erodjani mhumiex magħrufin barra mill-Evanġelju skont San Mark u fit-test parallel li nsibu f'Mattew (12,13, par. Mt 22,16), u wieħed jista' jikkonkludi biss mill-kuntest ta' dawn is-sentenzi li huma

kienu jirrappreżentaw Lhud f'konnessjoni ma' Erodi, bħala figura ta' awtorità Rumana.[10]

Fl-aħħar, is-SADDUĊEJ jidhru jistaqsu lil Ġesù fuq il-qawmien mill-imwiet f'12,18. Il-kontenut, il-forma u l-kuntest tal-mistoqsija jindikaw li d-dehra tagħhom fl-Evanġelju hija waħda ta' opożizzjoni għal Ġesù. Bil-mistoqsijiet tagħhom fittxew li jaqbdu lil Ġesù f'xi nassa.[11]

Evalwazzjoni

Mingħajr eċċezzjoni, il-gruppi differenti li jissemmew f'Marku jilagħbu parti negattiva b'mod konsistenti kontra Ġesù. Huma jipprovdu ħafna mill-konflitti kontra Ġesù. Wieħed, għalhekk, faċilment jasal għall-konklużjoni li fin-narrattiva tiegħu, Marku apposta jeħodha kontra dawn il-gruppi ta' Lhud u dan jirrifletti anti-Ġudaiżmu b'mod deliberat.

B'danakollu, wieħed irid jistaqsi x'tip ta' anti-Ġudaiżmu qegħdin nifhmu. Wieħed irid iħares tajjeb lejn kif dan ir-rwol ta' avversarji kontra Ġesù jiġi żviluppat. Bl-eċċezzjoni tat-twissija kontra l-pretensjonijiet tal-kittieba fi 12,38-40, Ġesù qatt ma jieħu l-inizzjattiva biex jitkellem b'mod peġorattiv fuq xi wieħed minn dawn il-gruppi Lhud. Kummenti bħal dawn jiġu bħala tweġiba għal xi ħaġa li jkunu qalu jew għamlu (ara, per eżempju, 3,5; 7,6-13; 10,5).

It-tieni, ir-rwol li kull wieħed minn dawn il-gruppi jilgħab fin-narrattiva ta' San Mark tikkorrispondi għal dak li nafu dwarhom minn għejun oħra barra minn dan l-Evanġleju. Dan ir-rwol għandu x'jaqsam ma' kwestjonijiet bażiċi tal-Ġudaiżmu li ħafna drabi kien jinvolvi l-Liġi u t-Tempju.[12]

It-tielet, wieħed għandu jiddetermina jekk ir-rwol ta' dawn il-gruppi jirrappreżentax b'mod ġenerali lil kull wieħed minn dawn il-gruppi, jew inkella lill-poplu. F'kelma oħra, dawn il-gruppi jirrappreżentaw sezzjonijiet differenti fil-Ġudaiżmu jew inkella lil-Lhud kollha?

B'dan f'moħħna nistaqsu, l-anti-Ġudaiżmu li qed

nassumu li jinsab preżenti f'Marku, huwa intenzjonat kontra ċerti fazzjonijiet fil-Ġudaiżmu ta' żmien l-Evanġelista jew kontra l-Lhud kollha bħala poplu? Din il-mistoqsija ssir aktar importanti meta nqisu n-numru ta' gruppi involuti fin-narrattiva.

Biex niġbru fil-qosor dak li għedna, il-ħarsa ħafifa lejn dawn il-gruppi tipprovdi bażi dgħajfa biex wieħed jikkonkludi li Marku jqis lill-poplu Lhud kollu kemm hu b'mod peġorattiv. B'mod ġenerali, l-istampa li Marku jagħti dwar kull persuna Lhudija u dwar il-poplu Lhudi kollu b'mod ġenerali, ma turi l-ebda sentiment ta' anti-Ġudaiżmu. B'kuntrast ma' dan, iżda dawn il-gruppi huma ppreżentati b'mod konsistenti f'konflitt ma' Ġesù li jwassal għall-mewt tiegħu. Huma jirrappreżentaw 'l-awtoritajiet' li jinteressahom l-elementi fundamentali tal-Ġudaiżmu ta' dak iż-żmien, jiġifieri, il-Liġi u t-Tempju. Nistgħu għalhekk inqisu r-rwol tagħhom li jiddefendu dawn l-elementi fundamentali tal-Ġudaiżmu, u li finalment wassal għall-mewt ta' Ġesù, bħala wieħed li jipprovdi bażi għall-anti-Ġudiażmu f'Marku? Jekk iva, fuq liema livell?

San Mark iva jippreżenta lil Ġesù f'konflitt serju ma' bosta gruppi Lhud. F'kull każ, iżda dawn il-konflitti kienu jitrattaw fuq differenzi bejn Ġesù u l-gruppi li jissemmew fuq l-interpretazzjoni tal-Liġi jew il-ħarsien tagħha, jew inkella fuq l-Istituzzjonijiet tar-Reliġjon Lhudija, argumenti li kienu komuni fil-Ġudaiżmu tal-Ewwel Seklu.

Aktar minn hekk, iżda, il-konflitt mal-awtoritiajiet reliġjużi Lhud juri l-mod kif huma fallew milli jagħrfu l-awtorità ta' Ġesù u allura l-mod kif huma warrbuh u ma aċċettawh

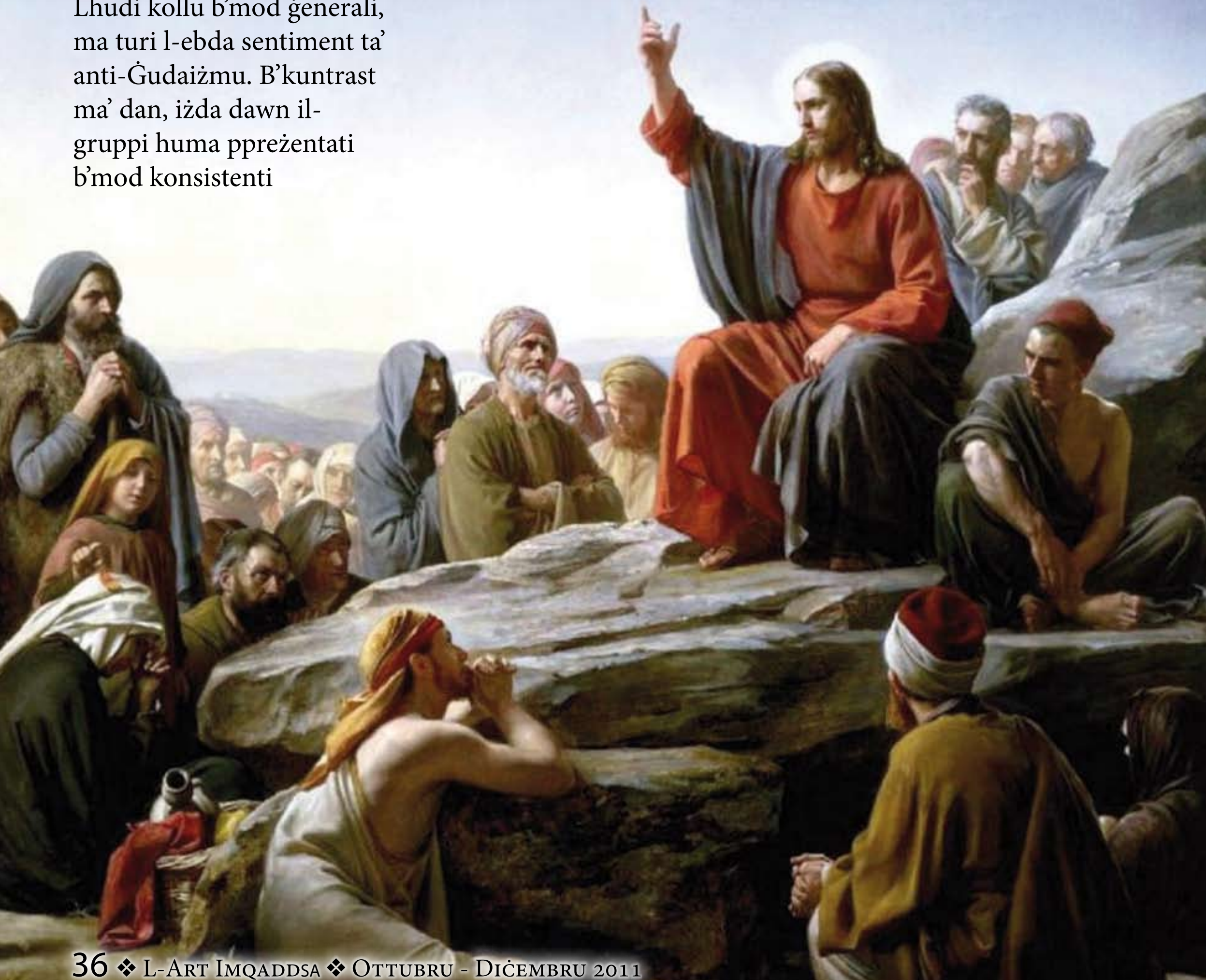

bħala "il-Messija, l-Iben l-Imbierek" (14,61). Dan wassal għas-sentenza tal-mewt tiegħu kemm mis-Sandedrin (14,61-65) kif ukoll minn Pilatu (15,15). B'mod ironiku, iżda, kienet fil-mewt tiegħu li mhux biss twettqet ir-rieda ta' Alla iżda wkoll Ġesù ġie muri fil-fatt bħala "il-Messija … Iben ta' Alla" (15,32.39).[13]

Meta dan il-konflitt li wassal għall-mewt ta' Ġesù narawh mill-perspettiva tal-awtoritajiet reliġjużi Lhud li warrbu lil Ġesù, wieħed kważi bilfors għandu jsib xi forma ta' anti-Ġudaiżmu li jenfasizza l-mod kif il-Lhud warrbu l-messaġġ ta' Ġesù u allura l-pjan tas-Salvazzjoni ta' Alla. Iżda wieħed għandu joqgħod attent għal din it-tip ta' konklużjoni meta niġu biex ninterpretaw dan l-Evanġelju. Dan għaliex kif diġà rajna, f'Marku mhumiex il-Lhud kollha iżda biss ċerti awtoritajiet reliġjużi Lhud li warrbu lil Ġesù u allura l-pjan ta' salvazzjoni mħejji minn Alla stess.

Aktar minn hekk, dan il-ġudizzju ma jgħoddx għall-awtoritajiet reliġjużi Lhud kollha. Dan jidher tajjeb mill-istorja ta' Ġajru, il-Kap tas-Sinagoga f'5,21-43; il-kittieb li Ġesù jgħidlu li ma kienx "'il bogħod mis-Saltna ta' Alla" (12,28-34), u Ġużeppi minn Arimatija, li kien "membru magħruf tal-Kunsill, li hu wkoll kien jistenna s-Saltna ta' Alla" (15,43).

Konkluzjoni

Mela qari b'attenzjoni storiku-letterarju tal-Evanġelju skont San Mark jurina li wieħed ma jista' bl-ebda mod jitkellem minn anti-Semitiżmu f'dan l-Evanġelju, u biss b'mod attent ħafna, jew bi prudenza kbira, b'anti-Ġudaiżmu f'dan l-Evanġelju.[14] Kull interpretazzjoni tal-Evanġelju skont San Mark li tipprova titfa' r-responsabbiltà tal-mewt ta' Ġesù fuq il-poplu Lhudi, hija għalhekk żbaljata. Interpretazzjonijiet bħal dawn waslu biss għall-konsegwenzi diżastrużi matul l-istorja. Fuq kollox, kif ippurvajna nuru f'dan l-artiklu, konklużjonijiet bħal dawn ma jikkorrispondu bl-ebda mod mal-perspettiva tal-Evanġelista San Mark.

Riferenzi

1 Fuq dan il-punt ara l-istudju ta' D. RHOADS, *Reading Mark, Engaging the Gospel*, Minneapolis 2004.

2 Fost il-ħafna studji fuq id-dixxipli f'San Mark, ara, E. BEST, *Following Jesus. Discipleship in the Gospel of Mark*, Sheffield 1981.

3 Għal kuntrast bejn id-dixxipli u l-folla f'San Mark, ara, S.H. SMITH, *The Literary Structure of Mark 11:1-12:40*, in *The Composition of Mark's Gospel, Selected Studies from Novum Testamentum*, Leiden 1999, 171-191.

4 Fuq it-titlu ta' Ġesù bħala "Sultan tal-Lhud" fir-rakkonti tal-passjoni fl-Evanġelju skont San Mark, ara M.L. SKINNER, *The Trial Narratives, Conflict, Power, and Identity in the New Testament*, Louisville-Kentucky 2010, 33-51.

5 Għal aktar tagħrif fuq dawn il-gruppi ara, E. LOHSE, *The New Testament Environment*, London 1998, 74-119.

6 Fuq dawn il-kontroversji ara, F.J. MOLONEY, *Mark, Storyteller, Interpreter, Evangelist*, Peabody-Massachusetts 2004, 87-93.

7 Fuq ir-rwol tal-Fariżej fl-Evanġelju skont San Mark ara, E.S. MALBON, *Mark's Jesus, Characterization as Narrative Christology*, Waco-Texas 2009.

8 Dwar il-konflitti bejn il-Qassisin il-Kbar u Ġesù, ara J.C. NALUPARAYIL, *The Identity of Jesus in Mark*, Jerusalem 2000.

9 Dwar ir-rwol tal-Qassisin il-Kbar fir-rakkonti tal-Passjoni fl-Evanġelju skont San Mark ara, D. SENIOR, *The Passion of Jesus in the Gospel of Mark*, Minnesota 1991.

10 Għal aktar tagħrif fuq l-Erodjani, ara J.P. MEIER, *A Marginal Jew, Rethinking the Historical Jesus*, vol. 3, New York 2001, 565-568.

11 Fuq dan l-episodju ara, F.J. MOLONEY, *The Gospel of Mark, A Commentary*, Peabody-Massachusetts 2002, 237-239.

12 Fuq din il-konklużjoni ara, A. J. SALDARINI, *Pharisees, Scribes and Sadducees in Palestinian Society*, Wilmington 1988.

13 Fuq dan il-punt ara l-istudju ta' G. BIGUZZI, *"Io Distruggero questo Tempio", Il Tempio e il Giudaismo nel Vangelo di Marco*, Roma 2008.

14 Ara l-preżentazzjoni pastorali fuq dan is-suġġett ta' D. J. HARRINGTON, *The Synoptic Gospels set free, Preaching without Anti-Judaism*, New York 2009, 73-146.